

58. mezinárodní bienále umění v Benátkách

Prohlášení kurátora Ralpha Rugoffa

Přál bych vám žít v zajímavé době

V jednom ze svých proslovů koncem třicátých let zmínil britský státník Austen Chamberlain starou čínskou kletbu, kterou se naučil od britského diplomata, jenž sloužil v Asii. Měla zvláštní podobu úsloví „Přál bych vám žít v zajímavé době“. „Ta kletba na nás bezpochyby dopadla,“ poznamenal Chamberlain. „Procházíme jednou krizí za druhou. Zažíváme jednu pohromu a šok za druhým.“

Toto shrnutí zní podivuhodně povědomě v dnešní době, kdy se zprávy odvíjejí od jedné krize k další. Nicméně ve chvílích, kdy politický diskurs nahlodává digitální šíření falešných zpráv a „alternativních faktů“, stojí za to se pozastavit, kdykoliv je to možné, a ověřit si všechny souvislosti. V tomto případě se ukazuje, že navzdory tomu, že k ní západní politikové odkazují ve svých proslovech už více než sto let, zmíněná „dávná čínská kletba“ nikdy neexistovala. Je to falešná kulturní relikvie, jeden z mnoha západních „orientalismů“. Zároveň však i přes svou fiktivní podstatu měla skutečný rétorický efekt v důležitých veřejných výměnách. Podobný nejistý artefakt, podezřelý a zároveň nabitý významy, se nabízí k prozkoumání způsoby, které se v současné době vyplatí vyzkoušet, obzvláště když „zajímavá doba“, k níž rčení odkazuje, se zdá být opět tady. Padesátá osmá mezinárodní výstava umění benátského bienále se proto bude jmenovat podle vymyšlené kletby.

Přál bych vám žít v zajímavé době bezpochyby obsáhne díla, jež se zamýšlejí nad ošidnými aspekty dnešního života, včetně různých hrozeb pro stěžejní tradice, instituce a vztahy v „poválečném uspořádání světa“. Buďme si ale od začátku vědomi toho, že umění neuplatňuje svou moc v politické doméně. Umění by například nedokázalo zarazit růst národnostních hnutí a autoritářských vlád v různých částech světa, ani zlepšit tragický úděl národů vyhnaných ze svých domovů kdekoli na světě (jejichž počet se dnes blíží k jednomu procentu celosvětové populace).

Umění by se však snad mohlo nepřímo stát jakýmsi průvodcem pro život a myšlení v „zajímavé době“. Padesátá osmá mezinárodní výstava umění nebude mít téma jako takové, ale pokusí se o vyznačení obecného přístupu k umělecké tvorbě a pohledu na společenskou funkci umění, která zahrnuje jak potěšení, tak kritické myšlení. Výstava se zaměří na práci umělců, kteří zpochybňují existující myšlenkové stereotypy a otvírají nám možnosti čtení předmětů, obrazů, gest a situací. Takové umění vyrůstá z postupů zahrnujících několik perspektiv: z uvědomování si zdánlivě rozporuplných a nekompatibilních pohledů a vyvažování různých způsobů chápání světa. Umělci, kteří uvažují tímto způsobem, nabízejí alternativy k významům takzvaných faktů tím, že předkládají nové možnosti jejich propojení a kontextualizace. Vedení nezměrnou zvědavostí a břitkým vtipem, vytvářejí díla, která nás vedou k nedůvěře ve všechny nezpochybnované kategorie, koncepty a subjektivity. Vybízejí nás ke zvážení více alternativ a nezvyklých úhlů pohledu, k nahlédnutí toho, jak se „řád“ ve skutečnosti zakládá na simultánní existenci různých řádů.

Přál bych vám žít v zajímavé době bude brát vážně potenciál umění přijít s metodami vhledu do věcí, které zatím neznáme – věcí, jež mohou být nepřístupné, nepostřehnutelné nebo se z různých důvodů vymykají našemu dosahu. Upozorní na umělecká díla zkoumající spojení nejrůznějších fenoménů,

pracující s myšlenkou, jejímiž zastánci byli Leonardo da Vinci nebo Vladimír Iljič Lenin, že *všechno je propojeno se vším ostatním*.

Přál bych vám žít v zajímavé době vychází z přesvědčení, že zajímavé umění vytváří formy, které mají podobu a vlastnosti, jež kladou otázky dotýkající se našeho vymezení kulturních hranic. Důmyslné umělecké aktivity vytvářejí formy vedoucí naši pozornost k tomu, co forma skrývá a jaké funkce plní. Výstava vyzdvihne umění existující na pomezí kategorií a zpochybňující naše odůvodnění kategorií, v nichž myslíme.

Přál bych vám žít v zajímavé době bude chtít pozvat své publikum k expanzivnímu zážitku hluboké účasti, ponoru a kreativního učení, který umění umožňuje. Bude pracovat se zapojením návštěvníků do série setkání, jež budou svou podstatou hravá, neboť naše „lidskost“ vyniká ve své plnosti právě v okamžicích, kdy si hrajeme. Může to znamenat i pokřivení formátu výstavy tam, kde je potřeba, aby fungovala v podporující souhře s vlastnostmi umění, které se zde představí.

Konečně ***Přál bych vám žít v zajímavé době*** bude formulováno s přesvědčením, že lidské štěstí je ukotveno v obsažných konverzacích, neboť jakožto společenská zvířata jsme hnáni touhou tvořit a zároveň hledat smysl a spojovat se s ostatními. Ve světle této skutečnosti se bude výstava snažit zdůraznit myšlenku, že význam uměleckých děl není obsažen v první řadě v předmětech, ale v konverzacích – nejprve mezi umělcem a dílem, poté mezi dílem a jeho publikem a nakonec mezi několika publiky. Závěrem lze říci, že Bienále umění 2019 usiluje o prosazení ideálu, který říká, že není důležité, co je vystaveno, ale spíše to, jak publikum později naloží se svým zážitkem z výstavy, jak s ním stane tvář v tvář každodenním skutečným, s rozšířeným obzorem a novou energií. Výstava by měla lidem otevřít oči ke způsobům bytí ve světě, o nichž dříve neuvažovali, a vést tak ke změně jejich vnímání tohoto světa.

Ralph Rugoff